

песников избор

Милан Ђорђевић

ПЕСНИК ЈЕ УВЕК САМ

Данас често чујемо питања – коме је уопште потребна поезија и чему поезија? Песници и поезија у времену технолошког, електронског махнитања и неминовне глобализације најчешће наилазе на цинични подсмех. Јесу ли песници нешто застарело, што наводно припада прошлости? Је ли песništво нешто што уништавају телевизија, филм, електронска општила, уопште савремена све убрзанија и све више самоуништавајућа цивилизација? Је ли поезија нешто смешно што баш ничему не служи? Истина, она не помера планине, не храни гладна уста, не утољава жеђ, не лечи болести и не гради кров над главом. Она често може да буде пророчанска, опомињућа, да открива нешто што многи људи не примећују јер су заслепљени веселом а можда и туробном свакодневицом или животним тегобама. Али они који песništво презиру, они који се ругају и подсмевају песницима не мисле тако. Па ипак, у свом удобном презирању они многе ствари заборављају. Једна од тих ствари је да постоји језик, постоје речи којима се служимо сви – и они који презиру песništво, и ми који сматрамо да је оно неизмерно важно и да нас као људска, несавршена бића духовно и емотивно обогаћује. Језик постоји да људе спаја, он нам омогућава да разумемо једни друге и једни другима саопштавамо своје мисли, осећања, исказујемо љубав, страхове, радости, па чак и болове. Моћ говора и уобличавања мисли разликује нас од животиња. Једном речју,

да бисмо били и остали људи морамо неговати способност да разговарамо, општимо, договарамо се. И ту долазимо до поезије и песме. Поезија је суштински и дубоки облик комуницирања. Она је то чак и онда када стреми тишини, ћутању, ништавилу.

Такође, песник је становник раскошне баште језика. Њему је као преосетљивом баштовану остављено да негује, одгаја, обогаћује и чува ову башту језика. Песник воли речи и са њима и у њима живи. Песма иначе допире до оног најузвишенијег у теби и мени, она досеже до границе светог и божанског, али залази и у најдубље поноре човека и долази до најмрачнијих ужаса. Поезија је најсажетији облик сазнања света. Као таква она нам је потребна. Читајући, слушајући је постајемо човечнији, племенитији, спремнији да разумемо и друго људско биће, свог ближњег, и бар мало саосећамо са њим.

Некада сам као млад песник веровао да је поезија крик и израз најчистије побуне и жудње за слободом. Прву књигу поезије написао сам згађен светом у коме сам живео и лажу поезије која је спремна да жмури пред наказностима тог света или их чак улешшава и својим речима лицемерно прикрива. Младост је најближа ономе што је права суштина поезије: побуна, игра, страст, еротика. Али нестрпљива младост је најчешће слепа за све оно што јој је далеко. А опет сумњичавост људске зрелости и мудрост старости не погодују страсти песничког исказивања мада и они рађају предивне и трајне песничке плодове.

Као млад песник исписивао сам нешто што се могло звати брутална лирика. Писао сам ружне, гротескно-циничне, подругљиве и несавршене песме. Ругао сам се и играо. Прикривао своју преосетљивост, људску рањивост, нежност и крхкост. Понешто од тог младалачког заноса и бунта још увек је у мени и може се препознати у неким мојим новим песмама. Али на то данас ипак гледам иронично. Животно искуство ми налаже да тако гледам. Данас мислим да поезија настаје тамо где дух и тело играју жмурке и где се на тренутак додирују језик и живот. Можда је ово једна од могућих и једноставних дефиниција поезије.

Поезија настаје и из стања страшне самоће и одбачености. Песник је увек сам, сам са својим речима, доживљајима и демонима. Он је самотњак и кад је прихваћен и вољен, усамљен као неко усред људске гомиле и вреве на тргу. Он је ту, дакле међу људима, управо зато да уместо њих и за њих (чак иако његове речи презиру или им се ругају) говори о својим (али и њиховим) радостима и жалостима, успонима и падовима, победама и поразима, о животу и смрти. Он је сведок. Необичан сведок који целог себе претвара у речи песме или се жртвује за њих јер оне су заправо важније од њега. Зато ова песникова сведочанства треба пажљивије саслушати. Зато им треба поклонити бар мало свог времена.

БУЂЕЊЕ

И тако, кажем ти, пробудим се.
Пробудим се прожет само једном четвртином мог ја,
те слузаво-хладне течности што брзо ветри.
И уплашим се. Онда се уплашим тог страха,
ваздуха који ме гуши и изнутра се мигољи као риба.
И заспим. И сањам да сам се пробудио
у дану који је био јуче, дубоко на дну тог јуче
у дану који се зауставио, заледио и неће да тече
према овом плитком данас, према нејасном сутра.
И опет се пробудим. Вичем у ноћ: – Мамице! Татице!
Где је мој меда? Дотрче мамица и татица.
Дају ми мог меду и кажу: – Спавај. Чедо, спавај!
И ја заспим. И сањам: Имам дугачку белу браду.
Лежим у кревету. Умирем.
И пробудим се. И збиља,
лежим у постељи, а бела брада нарасла до појаса,
лице прекривено борама, руке се смежурале
и згрчиле као птичје канце. Умирем.
И заспим. И сањам: Вриштим. Хладно ми је.
Тек сам се родио. Увију ме у белу плахту.
И одмах заспим, зароним у воду,
широко отворим крупне рибље очи.

КАПУТ

Капут лежи. На поду.
Без капи крви у себи.
Капут лежи. Уморан,
згрчен, одбачен и црн.
– Капите! Капите! Капите!
– Мили брате! Устани! Устани!
Барем клекни крај твог
Милана Ђорђевића!
Мили брате засипан
снеговима, кишама,
погрдама, ласкањима,
чувару моје самоће!
Устани! Устани!
Тако ти празних џепова,
испунићу их мојим шакама.

Прхнуће крилима у теби.
Тако ти зјапећих рукава,
пустићу измучене животињице,
моје руке, у теби да гмижу!
И капут поче да дише,
отвори очи, задрхта,
покрену један рукав,
рашири крила, полете, загракта,
заогрну ме својим мраком.
И сад сам његова утроба.

ВАРВАРИ

Кажем ти, пријатељу, варвари долазе
да освеже крв планинских река, да тољагама
премлате уморне кипове и подвикну: Марш у историју!
Варвари имају сунце у очима и џепове пуне празилука.
сричу док читају, а после изричу строге естетске судове.
Још увек су зелени и сентиментални. Мрко гледају
на видре и лавове. Бркати варвари ослобађају
од памука. Са живих лешева и орхидеја скидају
шминку и пудер. Шамарају народне непријатеље,
вампире, а онда балеринама праве талентовану децу,
будуће сатанисте.

ПОХВАЛА ЏЕНИ ЏЕЈМСОН

Нека је хваљена лепотица лажно плаве косе
и нека јој се, Господе, једном у небо вазнесу
гузови снимљени камерама, невини попут росе,
праћени сисама у које су упумпали силиконе,
што се тресу или јој се беле као ноге босе.
Нека се земља, вода, ваздух и ватра поклоне
обријаној минци и ћуби са Широки фризуром.
Толико улога, Господе, и стењања и цичања
у колор филмовима за одрасле и неваљалу децу.
Толико крупних планова, толико доњих ракурса.
Рај је оваплоћен у великом студију порно индустрије.
Рај је филм где уметници вежбају *Figurae Veneris*,
Где вибратори нежно зује а глумице немају стрије.
Толике девичанске постеље у које се хитро улази

и толико сувишне одеће из које се још брже излази.
Нека је хваљена божанствена блондинка Цена,
гологузанка што се стварно професионално мази
и продаје врхунску робу из сексуалне области.
Нека је хваљена млечнобела као морска пена.
Колико успешног глумљења заноса и страсти,
љубави, дрхтања и врхунца слатког оргазма
и сличних неземаљских и натприродних појава
што су као каква дивна и спасоносна спазма
између плазме сна и онога што је окрутна јава.
А ви што је осуђујете у име Бога, чисте метафизике,
породичног морала и сличних фантомских испарења,
сада појачајте тон и слушајте њене радосне крике,
и, молићу лепо, драги моји, ту се нема шта крити,
пре гледања филмова о уметности парења
схватите, њено тело је попут небеске музике
из које се здушно извлаче земаљски профити.

КРОМПИР

У дубокој гробници лежао је,
блаженопочивши, фараон мрке боје.

Међу својима жалостиве сузе је лио
за честитим блатом у коме се испилио.

Али ево га на тањиру охолог, обареног,
першунуном крунисаног, маслацем помазаног,

ево га самотног, као од мајке рођеног,
од глади спасао је заторника и праведног.

Гле, витки нож пресеца га напола,
гле, виљушка му се у леђа забола!

Али, пријатељи, немојте зато туговати,
на свет кртола немојте мрачно гледати,

јер други спаситељи у врећама клијају,
да звезду–водиљу на ведром небу угледају.

НАРАНЦАСТА ЛАВИНА

Чуј ме, безимени!
Ја сам ноћ, поплава.
Ти си пена олује, јава.
Ти светлосна лава,
ја тмасто уље језера.
У њему су муње рибе.

Ја сам ватра, ти си ветар.
Сејеш ме, безимени, савијаш.
Растем као из зрна жераве.
Ја сам ватрина креста.
Ти шикљаш оштро као мраз.
Ти си млаз рибљега мреста.

Трава сам, кажеш, безимени.
Ватра сам, кажем, безимени.
Ја црвена трава ватрина,
ти зелена ватра травина.
И тебе и мене рађа и односи
наранцаста лавина.

ДЕЧИЈА СЛИКА

Ноћ, под белом сијалицом седим
пред снежином голе хартије.
Сликам кућу, реку, траву, дим
и стабло пробуђене магнолије.

Кућа је жута, река пруски плава.
У њој сликани караши, штуке.
То је биљур, улешана Сава
која ти неће љубити руке.

Стабло има стотину ластара,
зелених очију. Дете их гледа.
Сликам сунчев грумен ћилибара,
једри плод пун сока и меда.

На хартији дрхти капља млека.
Дете је плаши и тражи птицу.
Сликам чавку, догнану издалека,
сестру гаврана, злослутницу.

Чавка крешти. Сликам миша.
Миш бежи. Подне нам помраче
крештаји чавке. Пљусне киша.
Горко над сликом дете заплаче.

И кућу, реку и чавку раскида
као ћилибар и стабло магнолије.
И ја му, док невино жали, рида,
цепам плач од чисте хартије.

ТРСТ

У санту леда ушли смо у рибљем ресторану.
Ти са берзанским играма, гонетањем бројева,
са осмехом детета, очински мислећи на Ану,
на цвет о коме бринеш сред летњих ројева.

Напољу пчелињи ваздух жаре јунске панце.
Служимо се бојама сипе и зеленилом радича.
Спаја нас Параџанов, бајка Грузије, прича,
спаја нас љубљење три влажне поморанце.

Пиросманошвили нам је блесак фисије плодова.
У речи нам се увлачи сијање Русије, грумена
злата, свила мекоће хиљадугодишњег имена,
звук звона и таласава зрелост жита рубљова.

Асфалт се топи, одлазиш помно да прочитаваш
извештаје Хералд Трибјуна и хладно телефонираш
преко океана. Вреба те авет дединог банкрота.
Привлаче те опасност, сласт пропасти, нагота.

А ја, сирак тужни, са вековним оловним уморима
из врта наслада, у спарушеној кожи самоубице.
шестарим за изумрлим Гопчевићима, Николићима,
око Светог Спиридона, сам као ноћ око креснице.

Сви копнимо, сви смо Срби из Трста, бледа слова,
сви плава крв, сви за собом на кућној прашини
остављамо траг прста, летописе водених цветова,
сфумато сећања на мирисе, блудећи огањ у тмини.

РАВНОДУШНОСТ И ЗЛОЧИН

Од животињства и хлорофилног обиља
остала су нам само у речнику имена.
Одвојени смо од лепоте снега, биља
и стихија као плодови од семена.
Холограми смо, деца ентропије,
хуманоиди већ давно програмирани
и лишени жудњи, чула и меморије.
Као крв смо коју показују екрани.
Сад нас ни мржња отровом не разједа.
Наши животи само довршене пустиње су
или иње и тишине поларнога леда.
Само још злочин можда нас потреса,
још само сечиво кад запара по месу,
ношено снагом нечијег слепог беса.

1991.

МУЉ И СЕЋАЊЕ

Знам ваша детињства на обали реке,
приче о муљању јесењих гроздова,
детиње ноћне страхове, сад већ далеке
као време сурвавања снежних плазова.

Све знам и од вас узимам што ми треба.
Боје неба, имена и мирисе биља, звериња,
годишњих доба, укусе купина, млека и хлеба.
Али јео сам и ја црвено грумење дудиња.

А ваша детињства нису једина права.
Кожу ми је изгребала багремова кора,
шакама сам гњечио блато кад се трава
њихала налик алгама у плићаку мора.

Трчао сам кроз високу траву, па викао
и ћутао са уживањем, као код округника,
дечака што врану хвата да јој очи копа.
Моје сећање је хладна полароид – слика.

Сећам се – видам ту невидљиву рану.
Сва су детињства места затравњености,
поткровља, подруми, тамни чак и по дану,
места откривања зверски невинне чулности.

Та је невиност још топли муљ, прошлост.
Муљ треба разгртати, тачно се сећати,
тражити као под земљом мамутову кост,
да би нашао мрак који ће те хранити.

ЧИСТЕ БОЈЕ

Он скочи преко дрвених степеница.
И заигра у ноћи пуној икре и свитаца.
Заигра у ноћи пуној змија и светлаца.
И црног мачка баци на постељу.
Огребан, баци га као у снег целац.
Тад му дођемо ја и моја жена.
Парамо свилу, гњечимо трешње.
И одмах изјуримо на осунчани трг.
Главе загњуримо у опојни сок.
Одемо до мора и белим бродом
отпловимо све до Венеције.
Дишемо у Giardini di Castello.
Миришемо одоре крошњи.
И очима гутамо зеленило.
У крви нам се разливају
ултрамарин и голубије бело.
У Palazzo Grassi упијамо
Климтово зрело злато
и Шилеово згрушано црвено.
Пушимо траву, меки додирујемо
тела, пену, па нам сунце попије
сињу, увек свежу црту воде.
Зато побегнемо у најцрњу гору.
Зато побегнемо горе, у Алпе.
Беремо гљиве, у студеној Сави

милујемо побелеле облутке.
Милујемо лед и као никад до тада
гриземо тврде, гриземо сочне јагоде.
Преплетени, једно другом лижемо мед.
И стапамо се са свим што видимо:
са биљкама, животињама и људима.
Стапамо се јер свет је празник светлости.
А ми смо његове чисте боје.

ДРВОСЕЧА

Крајње је време да почнем да пуцам од здравља.
Време је да будем плећати дрвосеча у фланелској кошуљи,
дрвосеча што се смеје као на реклами за зубну пасту,
показује беле кутњаке и рукавом брише зној са чела.
Време је да престанем да мислим на сумрак
и све његове тамне нијансе и црне облике.
Ујутру треба јести здраву храну и пити млеко.
Ујутру се треба поливати леденом водом,
радити гимнастику и цепати дрва да лети иверје.
Тело од тога сија као бели фосфор у мраку,
баш као код тржишно најуспешнијих светаца.
Време је да будем здрав, да будем дрвосеча.
Време је да гласно изговарам добро јутро
како га изговара крепки шумадијски сељак
или препланули рибар са јадранског острва.
Време је да једноставно кажем збогом
свим метафизикама, свим магловитим теоријама,
страховима и сумњама које ме разједају.
Над тигањем разбићу јаје а из његове белине
блеснуће жиманце, као у јасно подне!
Оно ће рећи: Куцнуо је час, Милане!
И биће као да сам угледао сунце
сред оштрог плаветнила неба на Криту.

ПОРЕД ОКЕАНА

Поздрављам те, Фернандо Ногейро,
поздрављам те као човек који зна
да се после отварања једних врата
пред њим сва остала врата затварају.

Поздрављам те као онај који зна
да после сваког упловљавања у луку
долазе нови одласци и нове пловидбе
које једино смрт може да заустави.

А смрт је права пловидба без краја
и можда коначно спасење од свега.
Мрак не можеш плаветнилом избрисати.
Помрчина има безброј облика и лица.

Поздрављам те, Фернандо Песоа,
жудео си за толиким далеким лукама
и пловидбама а остао у Лисабону,
желећи све а добијајући велико Ништа.

Врата океана стварно су највећа.
Поред њих стално корачам и седим.
Поред њих удишем испарења алги
и чекам да неми океан проговори.

Распори сањиво тело, тамни океане,
ти циновска животињо плаве крви,
да онај што је увек пред вратима
у тебе уђе и одмах ведро заплови!

Тако ће му оно далеко постати блиско.
Тако ће се стопити са твојом крвљу,
са белином таласа и са пространством
где се измирују узвишено и ниско.

ВЕЛИКО И МАЛО

за Анелиз Гоџије

Песник Бапо учи ме како славна дела
војсковођа, крвника могу постати ништа
а да скок жабе може трајати вековима.

Са Атлантика долазе црни облаци и киша.
Било је сунчано а сад на Сен Назер
као пиринач са неба падају зрна леда.

Песници су бића често лишена суштине,
људи што говоре глупости и неистине,
луде и брбљивци који свашта умишљају.

Па ипак, па ипак, мрмљају о чудима,
бунцају оно што други не наслућују,
а речи у мраку фосфорно им блистају.

Јапански песник Башо учи ме
да блиско може бити ужасно далеко
а пут у даљину приближавање себи.

Изнад Атлантика смрачило се небо
и пљуштао је ситан лед а сада град
озарују блештање сунца и ведрина.

ОДГОВОРИ

Тражиш одговоре на своја питања, јер не знаш ко си,
одакле долазиш и куда идеш? Тражиш тачне одговоре
у сновима из Старог завета, у нејасним сећањима.

Али, можда су одговори у гутљајима црног вина
чији те опори укус води до грозда или црвенице
средоземног острва или до дунавских зелених обала.

Можда су одговори у опојности удахнутог дима
авганистанског хашиша или у беличастим кућама
у приморју Туниса, можда у влажној утроби дагње?

Или у јечању жене, у свим грозницама и сластима?
Али то нису одговори, то нису никакви одговори.
Одговори су оно што ћеш учинити, слепи човече!

Они су можда у посецању стабла у београдској бапти,
у гњечењу плода вишње што ти прсте боји тамноцрвено?
Или су у теби, јер у идућем рату усмртићеш пријатеља.

А можда ћеш једне ноћи, после дуготрајне олујине,
у самотној кући крај разјареног Атлантика открити
да је свет прича коју је изговорио неко забораван.

Неко ко причу никада не понавља, неко ко баш никада,
никада неће доћи, мада га призивају, мада га увек чекају,
као што спржена Гоби чека да топла киша на њу пада.

ЗИД И МРАК

Заидан сам
Са свих страна.

Бездан сам и лед.
Негледан и сам.

Нити један
Није мој дан.

Нем сам
И немам сан.

Не знам како,
Како да срушим зид?

Никако, никако,
Јер ја сам зид.

Ја сам поморанџа
Што пуни се мраком.

ДАНИ

Доживели смо најцрње дане,
жена говори без имало жара.
Биће горих дана и већих ужаса,
мирно јој мушкарац одговара.
Уз њих двоје ни ватра да плане.
Али далеко им је коначни мрак.
Једу бели хлеб или гризу јабуке,
пију ледену воду и зуре у Ништа
што се примиче корак по корак
као из мртвог мора грозни рак.

ДАНИЛО КИШ И ПОМОРАНЦА

Како ми пријатељ Филип Давид рече,
тај кибуц је у близини града Хаифе,
где мирише на море и добро вече.

То је место по имену Капија долина,
што би Јевреји рекли, Шаар Хамаким,
зелени појас сред галилејских планина.

У Израелу, тамо у Светој земљи,
писац Данило Киш тихо разговара.
Већ су иза њега век, пепео и дим.

Промукло говори са Евом Нахир
о голом животу, логору и патњи
у голој пустињи двадесетог века.

Разговара и игра се поморанцом,
стиска је шакама и у њима је преврће.
О, тако мало му је живота још остало.

Игра се високи Киш и Смрт га вреба.
А живот је поморанца којом се игра.
Опијају га сунце и плаветнило неба.

Но, његове очи неће их видети више.
Последња му је година путовања.
У њему Смрт све гласније дише.